

PERE DE QUERALT, INSIGNE COL·LABORADOR DE PERE EL GRAN I EGREGI AMIC DE SANTES CREUS

Pere de Queralt fou un personatge de categoria en la història de la Catalunya del segle XIII. Era fill del seu homònim, senyor de Santa Coloma, i de Berenguera de Cervelló, filla dels barons de La Llacuna. Com veiem, fill de dues nissagues ben vinculades a Santes Creus, puix que els senyors de Queralt hi tenien enterrament de temps, i el llinatge dels Cervelló fou, de sempre, una de les famílies més afavoridores del monestir.

Pere de Queralt fou un fidel i capacitat col·laborador en totes les empreses del rei Pere el Gran. Quan aquest rei fou coronat a Saragossa el dia 17 de novembre de 1276 l'acompanyava en aquell acte el nostre Pere de Queralt. «Amb gran solemnitat, però amb assistència de pocs catalans —diu Ferran Soldevila¹— tingué lloc la coronació del rei Pere com a rei d'Aragó». Un dels excepcionals representants de les terres catalanes del Principat en aquella brillant cerimònia fou Pere de Queralt, que hi signà l'acta oficial com a testimoni².

Des d'aquesta data i d'acord amb la documentació de què disposem els dos Peres, el rei i el senyor de Santa Coloma, havien d'esdevenir inseparables, fins a la mort.

L'accés de Pere el Gran a la corona per mort del seu pare Jaume el Conqueridor coincidí amb la revolta dels sarraïns valencians i l'acció de reduir-los, que fou la primera activitat del nou rei. Aquesta activitat que el novell monarca va estimar primordial li recomanà ajornar moltes altres coses. Fins i tot la seva coronació a Saragossa, dona

(1) SOLDEVILA, FERRAN. *Vida de Pere el Gran i d'Alfons el Liberal*, (Barcelona, Aedos [1963]), pág. 119.

(2) SEGURA, JUAN. *Història de la villa de Santa Coloma de Queralt*, (Barcelona, 1879), pág. 118.

una mica la impressió, a desgrat de tota la solemnitat i fastuositat que no hi foren estalviades, que esdevingué una cerimònia pressosa celebrada durant una treva, on els problemes de govern i els d'aquietament al regne valencià perduraven entre cella i cella del rei durant els actes oficials d'una manera obsessiva.

Pere de Queralt romangué amb el rei a Saragossa, on potser ja havia anat amb ell des de València pel fet de la coronació a les darreries de l'octubre de 1276, i no en sortí fins a mig gener de 1277. L'itinerari reial, que és el mateix de Pere de Queralt, resta monjoiat per les estades de la cort a Sogorb i a Morvedre —20 i 24 de gener— per arribar a la capital del regne llevanti dos dies després d'aquesta darrera data. L'estada a València resultà curta; el dia 7 de febrer el rei ja és a Xàtiva, ciutat que esdevé el centre de la seva reial actuació en la reducció dels rebels. Aquests van minvant les seves resistències i sobretot les terres del migdia del regne valencià aviat li són totalment sotmeses.

Però malgrat les negociacions i les prometes, les forces sarraïnes, concentrades a la villa i al castell de Montesa, esdevenen un nucli de resistència que cal expugnar. La reducció de Montesa fou una empresa molt ben calculada per Pere el Gran, qui, ultra les condicions topogràfiques de la fortalesa, certament afavoridores d'una obstinada resistència, calia que ponderés i assegurés que els assetjats no poguessin rebre ajut exterior, sobretot del Marroc. D'assegurar que aquest ajut no els arribés per mar fou encarregat Pere de Queralt, creat almirall, el qual, amb algunes galeres al seu comanament, vigilà les costes de València, Alacant i Cartagena per tal que no hi fos possible el desembarcament de cap reforç als assetjats de Montesa. «L'activitat d'aquest mariner —diu Boix, referint-se al nostre Pere de Queralt³—, el seu valor i la seva bona sort van frustrar els projectes d'un estolet berberisc que s'havia presentat en aigües de Dénia».

Montesa va caure el 29 de setembre, diada de sant Miquel arcàngel, de 1277.

Després d'aquesta gesta i durant quatre anys i mig no sabem res de Pere de Queralt. La seva fidelitat anterior i posterior envers el monarca ens ha de fer creure que no va participar en les lluites que alguns barons catalans van sostenir amb Pere el Gran, o, en tot cas, la seva participació havia d'ésser a favor del rei. Però cal creure que no

(3) BOIX, VICENTE. *Historia de la ciudad y reino de Valencia*, I (Valencia 1845), pág. 212.

era absent al coneixement de les pretensions reials sobre el regne i illa de Sicília, ni devia ignorar els propòsits que alimentava Pere el Gran després de la ignominiosa fi que el detector del regne sicilià, Carles d'Anjou, havia inferit a Manfred, sogre del rei català, i a Conradi, el darrer representant de la nissaga dels Hohenstaufen que ardidament defensà els seus drets a la corona arrabassada per l'angeví. La conquesta i possessió de Sicília, on fonamentadament creia tenir dret per part de la seva muller Constança, fou el fet més transcendental de tot el regnat de Pere el Gran. I en la consecució d'aquesta arriscada empresa reial Pere de Queralt representà un paper molt principal, amb actuacions de la màxima importància i responsabilitat, com veurem.

Amb el pretext, probablement més fingit que real, d'una acció antisarraïna, Pere el Gran va aplegar un gran estol de naus a Portfangós. No hi va mancar Pere de Queralt, que ja sabem entès en afers de marineria, i el qual el dia 2 de juny de 1282 hi va dictar el seu testament. A aquest testament de Pere de Queralt ens haurem de referir més endavant. Ara ens cal dir com aquell mateix dia el veiem intervenir com a testimoni en la donació que el rei va fer a favor del seu fill i primogènit, l'infant Alfons, successor a la corona del regne d'Aragó, del comtat de Barcelona i altres dominis reials⁴. L'endemà era el rei Pere qui a Portfangós dictava el seu cèlebre testament, deixant el seu cos al monestir de Santes Creus i insignint-lo amb quantioses donacions i fundacions⁵.

L'estol aplegat al port de les boques de l'Ebre partí el dia 6 de juny. Calgué que es refés d'una maltempsada a Maó. Però va arribar feliçment a la localitat d'Al-Coll, a les costes nordafricanes, la vigília de sant Pere de juny, dia 28. DescLOT, el gran cronista català que tan sovintejadament ens parla de Pere de Queralt, ens fa una breu relació de la vida dels expedicionaris en aquesta petita població nordafricana i ens explica com el nostre personatge fou designat pel rei per a capitanejar-ne un comanament⁶.

L'estada del rei català i del seu estol a Al-Coll ha passat a la història com una permanència singularitzada per l'ambaixada que Pere el Gran va menar al papa Martí IV. El pretext d'aquesta ambaixada al suprem jerarca de la cristiandat, i al qual Pere el Gran ja coneixia

(4) ZURITA. *Anales*, lib. IV, cap. XIX.

(5) A.C.A., perg. de Pere el Gran, núm. 302. SOLDEVILA, págs. 158-161, en dona una notícia suficient.

(6) DESCLOT, BERNAT. *Crònica* (Edició de Miquel Coll i Alentorn), III (Barcelona 1949), pág. 78.

hostil a la seva persona i empreses, era demanar-li ajut en diners i altres recursos per tal que pogués ampliar el cap de pont establert a Al-Coll amb una més aprofundida conquesta tunisenca que hi servís de base a l'establiment d'un regne cristià. Foren designats per a aquesta ambaixada Pere de Queralt i Guillem de Castellnou: ambaixada excessivament delicada que obligà el rei a ponderar «sobretot —diu Soldevila⁷— la idoneïtat dels ambaixadors».

«L'ambaixada degué ésser tramesa a mitjan juliol —diu Coll i Alentorn—. Els ambaixadors (...), abans d'anar a la cort pontificia van ésser alguns dies a Sicília, van passar després per mar a Corneto (19 km. al nord de Civitavecchia) i es van traslladar finalment a Montefiascone, on estiujejava el papa Martí IV».⁸

Pere de Queralt i el seu company arribaren a Montefiascone a primers d'agost de 1282. La resposta de Martí IV fou negativa a la petició de Pere el Gran. La missatgeria de Pere de Queralt no va obtenir el resultat que el mateix rei probablement no hauria volgut. L'actitud negativa papal d'ajut a una hipotètica acció contra els infidels va afavorir la decissió del rei d'acudir en ajut dels sicilians. Decissió ja latent d'abans que els ambaixadors es presentessin davant del papa i que aquest hauria destorbat si hagués accedit al subsidi demanat pel rei català.

En el seu camí cap a Roma, doncs, Pere de Queralt havia desembarcat a Sicília. A Palerm, davant el descontentament del poble que s'havia revoltat contra el seu opressor Carles d'Anjou, Pere de Queralt va oferir als palermitans que ell els podia procurar un rei amb qualitat de govern i de simpatia que el feien acceptable i recomable⁹. Aquesta proposició mogué els sicilians a enviar ambaixada a Pere el Gran demanant-li que els alliberés del jou angeví, que els ajudés i els governés. I així s'esdevingué. Les naus catalanes de Pere el Gran entraven al port de Tràpani el dia 30 d'agost de 1282; pocs dies més tard, el 4 de setembre, Pere el Gran ja era a Palerm.

Des d'allí Pere de Queralt fou enviat missatger a Carles d'Anjou, destronat pel rei català, i quan tot just aquest s'havia coronat rei de Sicília a la catedral palermitana.

L'angeví tenia assetjada la ciutat de Messina, i calia persuadir-lo

(7) *Op. cit.*, pág. 172.

(8) COLL (*Desciòt - Crònica*) III, pág. 82, nota.

(9) El *Llibre de les Conquestes de Sicília* posa en boca de Pere de Queralt aquests mots de proposició: «—Si vosaltres voliets, jo us amenaria molt bon senyor, et noble e valerós, resplandens per bona vida e costums, e rey valent, lo qual haver poriets en camp, e deffensador, govern e rey vostre» (COLL, III, pág. 83, nota).

que en desistís. L'empresa no era fàcil, ni còmoda. Pere de Queralt obtenia salconduït per a aquesta missatgeria el dia 9 de setembre. Desclot s'hi refereix amb abundor de detalls¹⁰; l'entrevista amb el rei Carles d'Anjou sembla que s'esdevingué el dia 15 de setembre i en ella Pere de Queralt fou el portantveu del rei català que estava disposat a no abandonar els sicilians, i a governar el regne de Sicília. El cronista fa dir aquest discurs al nostre personatge: «—Senyor rei Carles, el nostre senyor, el rei d'Aragó, us diu i us mana que li deixeu lliure la terra de Sicília, que és seva i dels seus fills, que massa ja l'havau tinguda indegudament. Que els habitants de Sicília estan molt desagradats de la vostra senyoria, i han demanada l'ajuda del rei d'Aragó; per això el rei els vol ajudar, tal com a aquells qui són seus i de la seva terra—».

El rei Carles restà esbalaït i, tot mossegant rabiosament un bastonet que a manera de ceptre duia entre les mans, pensà detingudament, i contestà demanant treves als de Messina, treves que el mateix Pere de Queralt va agenciar; però el capità messinenc, Alaimo de Lentini, no va voler creure que Pere de Queralt fos missatger del rei d'Aragó, i per això no va consentir les treves. Retornat davant Carles d'Anjou, el nostre personatge li va dir que no s'havien pogut concertar les treves demanades, perquè els messinencs no l'havien volgut creure missatger de Pere el Gran. Carles va contestar a Pere de Queralt que ell enviaria ambaixadors al rei Pere. Pere de Queralt se'n va tornar amb els seus a comunicar el resultat de la missatgeria al seu rei que era a Randazzo. La veritat és que Carles d'Anjou va abandonar el setge de Messina i es va traslladar a Reggio de Calàbria, a l'altra banda de l'estret, molt pressosament, el 26 de setembre.

Si hem de donar crèdit a Muntaner, i sembla que sí¹¹, Pere de Queralt fou nomenat almirall de la flota catalana, càrrec que fins aleshores havia exercit oficialment Jaume Pere, fill natural del rei¹². El nostre personatge, doncs, fou el protagonista de la cèlebre batalla naval del golf de Nicòtera, tan adversa a les naus angevines, escaiguda, sembla, el 14 d'octubre¹³, i que fou l'inicial dels grans èxits navals catalans d'aquell segle i del que l'havia de seguir.

(10) COLL, III, págs. 104-111.

(11) MUNTANER, RAMON. *Crònica* (Edició Coroleu) (Barcelona, 1886), caps. LXVII i LXVIII, págs. 127-132.

(12) Havia estat nomenat pel seu pare el dia 8 de setembre de 1280 (A.C.A. Perg. de Pere el Gran, núm. 211).

(13) També hi ha qui diu el 16, com és després de DESCLOT. Vegeu COLL, III, pág. 120, nota.

A aquesta victòria de Pere de Queralt i el seu estol de naus catalanes va seguir el repte que Carles d'Anjou va formular al rei català. Despitat, Carles va menar les coses cap a un duel, cos a cos, amb el seu adversari; singular fet històric que ha estat recomptat amb tota mena de detalls i circumstàncies i que és conegut amb el nom de desafiament de Bordeus, perquè hauria hagut de tenir lloc en aquesta ciutat francesa el dia 1 de juny de 1283.

En aquest singular fet, més ben dit, en la seva gestió va tenir part molt activa i principal Pere de Queralt. Primerament ell ja fou un dels tres missatgers del rei d'Aragó a la cort de Carles d'Anjou, després que aquest li havia enviat dos ambaixadors que li havien formulat el repte en nom del seu representant; aquesta ambaixada de Pere de Queralt, acompanyat de Guillem de Castellnou i d'Eiximèn d'Arteda, o d'Artieda, s'escaigué el 19 de novembre¹⁴. Més tard, 7 de desembre, Pere de Queralt acomplia davant Carles d'Anjou una nova missatgeria motivada pel mateix afer del duel¹⁵. I, finalment, cal conceptuar que Pere de Queralt fou el més destacat dels sis procuradors nomenats pel rei català el dia 22 de desembre per tal de concertar els detalls del proposat desafiament amb Carles d'Anjou conjuntament amb altes sis delegats nomenats pel monarca angeví¹⁶.

Moltes altres coses podrien ésser dites ací en detall de l'estima que el rei Pere el Gran va tenir envers Pere de Queralt, fins a distingir-lo amb la senescalia de la reial casa, elegir-lo conseller personal seu, i nomenar-lo capità general del reialme de Sicília en l'adquisició del qual havia jugat un paper tan brillant. I, recíprocament, la lleialtat amb què va servir al rei el noble senyor de Santa Coloma, personatge distingit per la seva valentia i per la seva perícia en els fets d'armes, asenyaladament en el govern dels reials estols mariners; ambaixador discret i enèrgic, un dels millors col·laboradors amb què comptà i confià el gran rei en el seu curt, però dens i accidentat regnat.

Aquest fou, recomptat a grans gambades, Pere de Queralt; personatge que, com el seu senyor el rei Pere, va estimar Santes Creus amb tanta dilecció, vinculant-s'hi com ell tan estretament que volgué que el seu cos es tornés cendra al monestir del Gaià.

* * *

(14) COLL, III, pág. 128, nota.

(15) COLL, III, pág. 131, nota.

(16) COLL, III, pág. 132, nota, i pág. 135.

(17) PONS I MARQUÈS, JOAN. *Cartulari de Poblet*. Edició del manuscrit de Tarragona (Barcelona 1938), pág. 132, doc. 223.

Hem dit que la nissaga de Queralt en temps del nostre personatge ja en feia molt que tenia enterrament a Santes Creus. Efectivament, ben bé una centúria. En podem donar reiterada prova, encara que voldríem posar igualment en evidència unes quantes relacions de tota mena que la família mantingué amb el monestir ja des dels primers anys de l'establiment de l'orde a Valldaura del Vallès.

El primer personatge de la nissaga amb relació al nostre monestir fou Pere de Queralt, el primer d'aquest nom que havia de tenir tant de predicament fins a esdevenir característic dels hereus del llinatge. Aquest Pere de Queralt ajudà eficaçment el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV en les seves empreses de reconquesta i consolidació, entre altres comarques, del Camp de Tarragona i les Muntanyes de Prades. El 29 de setembre de 1152 signà com a testimoni en el document de les diverses donacions que Ramon de Cervera i la seva esposa Ponceta van fer a Pere, capellà de Pinós, el repoblador eclesiàstic i eremític a les nostres contrades i el pioner en plantar la creu al muntanyam reconquerit¹⁷. Si escaigués, podríem multiplicar ací les referències documentals i bibliogràfiques que certificarien la presència i el prestigi de què gaudia el primer Pere dels Queralt en els afers diversos que es suscitaven a les comarques occidentals de la Catalunya Nova. Sabem que va acompanyar el comte de Barcelona Ramon Berenguer IV en el seu viatge a les terres italianes on el comte fou sobtat per la mort a Sant Dalmau, entre Gènova i Torino, el 6 d'agost del 1162. De retorn d'aquesta expedició, tan tristament closa, apareix en la primera intervenció que li coneixem a favor de Santes Creus: és el seu testimoni i subscripció d'un document pel qual Albert de Castellvell, castellar de l'Albà, i Guillem d'Ollers, castellar de Selma, resolen diferències sortides sobre les terres que el bisbe de Barcelona havia cedit al monestir de Valldaura, a la riba del Gaià, en el lloc on llavors ja es començava a edificar el monestir de Santes Creus, i ja no cal dir que la resolució fou en benefici del novell monestir i es va signar el 8 de juny de 1165¹⁸.

Aquest Pere de Queralt va ordenar el seu testament el 3 de març de 1167¹⁹. El document és molt notable, per diversos motius de consideració. El testador renuncià el nom on havia exercitat una trajectòria d'honors i de càrrecs cortesans per tal de consagrar-se totalment a Déu

(18) Biblioteca Pública de Tarragona, Cod. 169, *Llibre Blanc*, f. 87v.; UDINA MARTORELL, FEDERICO: *El «Llibre Blanch» de Santas Creus (Cartulario del siglo XII)* (Barcelona 1947), pág. 119, doc. 117.

(19) SEGURA, pág. 35, el computa com del 5 de març de 1166.

per la professió monàstica. Va ingressar monjo al monestir de Poblet. I, ans de professar-hi, va dictar la seva darrera voluntat davant Esteve, bisbe d'Osca; Vidal, abat de Fontfroide; Pere, abat de Valldaura-Santes Creus; Hug, abat de Poblet, y altres personatges. Legà al monestir de Valldaura-Santes Creus la seva parellada de Les Piles, i l'abat d'aquest monestir signà al document com a testimoni de l'acte. Féu, encara, diversos altres legats a Poblet, a l'església de Tarragona, a la de Santa Coloma, a la de Vic, a l'orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem, a la dels Templers; a Gombald d'Oluja, que era nét seu, li legà el senyoriu del castell de Queralt i molts altres drets als castells de Montclar, de Conesa, de l'Espluga i de Montblanc; i en defecte d'aquest Gombald, el legat ha de passar a Guillem de Timor, o al germà d'aquest, Ramon de Timor, que li eren igualment nêts. També disposà legats a la seva filla Ermessenda, i a les seves germanes Dolça i Ponça, aquesta darrera mare de Pere i de Ramon Pere de Banyeres ²⁰.

Contemporanis d'aquest Pere de Queralt que va morir monjo, trobem Sança de Queralt i el seu fill Berenguer de Queralt, tots dos enterrats a Santes Creus l'any 1171 i que probablement eren esposa i fill de Ponç de Queralt, també enterrat al monestir ²¹. Consta que aquest Berenguer de Queralt era propietari de cases i patis continguts a la propietat que el monestir de Santes Creus —llavors encara ubicat a Valldaura— posseï a la cort comtal de Barcelona ²². Santes Creus va adquirir, amb el beneplàcit de Sança de Queralt i del seu fill Berenguer un ferraginal que aquests tenien als Arcs Vells de Barcelona, tocant a la casa de Santes Creus, el 8 de març de 1168 ²³. Versemblantment Ponç de Queralt hauria estat germà del Pere de Queralt monjo de Poblet, encara que esdevé una mica arriscat d'assegurar-ho.

Potser, encara, un tercer germà fou Albert de Queralt que va morir violentament el 21 de maig del 1179. Aquest cavaller va dictar la seva darrera voluntat sacramentalment, i l'execució testamentària es va verificar a l'església de la vila de Carme, i a l'altar de Sant Martí, el dia 23 de juny i en la qual execució declararen l'última voluntat del testador el vicari de Manresa —no voldrà dir el veguer?—; Guillem de Miralles; Bernat, prevere de Castellolí; i Arnau, Metge de Calaf.

(20) PONS I MARQUÈS, pág. 140, doc. 234. Que aquest Pere de Queralt era avi de Guillem i Ramon de Timor consta del doc. 244, pág. 148 del mateix *Cartulari*, corresponent al 28 d'octubre de 1198; l'esposa de Guillem de Timor es deia Ermessenda.

(21) Bibliothèque Nationale de Paris. Ms. Baluze 239.

(22) B.P.T. Cod. 168, f. 8, document de 16 de setembre de 1158; i f. 8 v., document de 25 de maig de 1163. UDINA, págs. 86 i 111, documents 83 i 109.

(23) B.P.T. Cod. 169, f. 16. UDINA, pág. 138, doc. 135.

El testador, diuen, quan va manifestar el seu darrer voler estava greument ferit de mort, travessat per una llança; però ans de morir tenia molt bon ús de la paraula i la memòria del tot clara, i va disposar el seu enterrament al monestir de Santes Creus, al qual monestir donà el lloc de Sant Gallard²⁴. La seva vídua relictà, Eliscenda, sembla que després va maridar-se amb Pere de Fonollar perquè com a esposa d'aquest va donar a Santes Creus tots els drets que li poguessin pertànyer a Sant Gallard, segons document de 26 de gener del 1200²⁵. Tant la donació del pare, com la de la mare, foren confirmades per Abília, filla d'Albert de Queralt, l'11 de juny del 1201²⁶.

El successor de Pere de Queralt, contemporani de Ramon Berenguer IV fou l'esmentat Gombald; i, d'aquest, el seu germà Arnau de Timor. Arnau de Timor i la seva esposa Ramona foren pares de Pere de Queralt, el segon d'aquest nom, gran amic del rei Jaume el Conqueridor, del qual poca cosa més podríem dir de les seves relacions amb Santes Creus sinó que el 18 de gener del 1257 va confirmar-li la possessió de sant Gallard²⁷. Aquest fou el pare del Pere de Queralt objecte principal del present treball.

Potser que un germà d'aquest Pere de Queralt, contemporani del Conqueridor, va mullerar-se amb Elisenda, que coneixem amb el nom de Queralt; però que en realitat pertanyia par línia directa al noble llinatge dels Alamany de Cervelló, i era germana del cèlebre Ramon Alamany de Cervelló que morí a la conquesta de Mallorca. Aquesta Elisenda de Queralt als 25 de juny del 1213 va dictar el seu testament en el qual va disposar diversos legats a Santes Creus: el mas d'Avellà, al terme de Font-rubí del Penedès²⁸ i el senyoriu d'Avinyonet, amb els seus drets i delmes²⁹. Però probablement que aquest no fou el darrer testament de l'esmentada Elisenda, perquè en coneixem un altre, on, ultra confirmar els drets i els delmes d'Avinyonet i dues masies del terme de Font-rubí del Penedès —noteu com al primer testament només es parla del mas d'Avellà— vol ésser enterrada al costat del túmul del seu germà Ramon Alamany de Cervelló, a la porta de l'església de l'hospital de sant Pere dels pobres que l'esmentat Ramon Alamany de Cervelló havia fundat, fet bastir i donat al monestir de Santes Creus.

(24) Archivo Histórico Nacional de Madrid, perg. de Santes Creus, núm. 83.

(25) A.H.N.M. Cod. 459, *Compendium*, f. 35.

(26) DOMINGO. *Compendium*, ms. 166 de la B.P.T., lib. II, cap. 63, additiones.

(27) A.H.N.M. Cod. 459, f. 35.

(28) DOMINGO, lib. II, cap. 14, add.

(29) DOMINGO, lib. II, cap. 24, add.; i A.H.N.M. Cod. 459, fols. 28 i 28 v.

Aquest testament d'Elisenda de Queralt és del 14 d'agost del 1230, segurament que disposat a rel del trasllat de la despulla del magnànim i esforçat guerrer que fou el seu germà; en ell Elisenda disposa que cada any, el dia que s'escaigui la seva mort, es celebri un aniversari solemne pels monjos de Santes Creus a profit de la seva ànima i la dels seus pares i que aquell dia la comunitat del convent tingui la pitança corresponent ³⁰.

Una mica més tard, ja ben entrada la segona meitat del segle XIII, apareix un Ramon de Queralt, potser fill de l'Elisenda de qui acabem de parlar, que al 7 de d'octubre del 1265 va cedir a Santes Creus els drets que tenia sobre el castell de Ramonet. Cal dir ací que aquest castell fou legat per Ramon Alamany de Cervelló a la seva esposa Gue-raua i que aquesta el va donar en testament a Santes Creus el 16 d'agost del 1252 ³¹.

Finalment, el nostre Pere de Queralt, tercer d'aquest nom a la nissaga i que va succeir el seu pare del mateix nom pels volts del 1275, va mantenir ben encesa la flama de l'estima dels Queralts envers el monestir del Gaià. El dia 26 de maig del 1277, per acte de total donació, va confirmar i lloar la propietat del mas de les Colomines del terme del castell de Queralt que havia legat a Santes Creus Pelegrí de Santa Coloma, compresos tots els drets que l'esmentat Pere de Queralt hi podia reivindicar ³². En aquesta mateixa data ja va donar a Santes Creus el castell de Figuerola de la Sagarra en document lliurat pel notari de Tarragona Miquel Boter, en la qual donació fa constar que li pertany per legat del seu pare ³³.

El dia 2 de juny del 1282 el noble Pere de Queralt es trobava a Portfangós, com hem dit, esperant la partida de l'estol de les naus del rei Pere el Gran cap a l'Àfrica; i, tal com va fer el rei en aquesta ocasió l'endemà, hi va dictar el seu testament en el qual, després d'elegir el seu enterrament al monestir de Santes Creus cedí al mateix monestir en lliure i franc alou, amb totes les persones que l'habitaven, homes i dones, el seu castell de Figuerola. Aquest acte no sembla una sola confirmació de la donació de cinc anys abans, perquè n'és una ampliació i determinació concreta de la finalitat de la cessió; per ella el monestir estava obligat a celebrar cada any en el dia que s'escaigués l'òbit del donador un aniversari solemne, amb pitança especial per a

(30) A.H.N.M. Cod. 459, fols. 19 v. i 20.

(31) A.H.N.M. Cod. 459, fol. 16.

(32) A.H.N.M. Cod. 459, fol. 35 v.

(33) DOMINGO, lib. II, cap. 62, add.

la comunitat dels monjos a càrrec de les rendes del legat. Per ell Santes Creus entrà en possessió del castell de Figuerola, que va conservar fins a les darreries de la vida del monestir. En ell Santes Creus rebia l'homenatge i jurament de fidelitat i vassallatge dels seus habitants cada vegada que era elegit un nou abat de Santes Creus, i aquest exercitava sobre ells la omnímoda jurisdicció civil i criminal, exceptuat el mer imperi³⁴.

La família de Queralt té el túmul funerari al claustre de Santes Creus, on probablement foren enterrats tots els membres d'ella que escolliren reposar al monestir. És l'urna que hi ha a la tercera fornícula de la nau del claustre tocant a l'església, de llevant a ponent.

E. FORT I COGUL

(34) A.H.N.M. Cod. 459, fol. 34 v.

